

Касьянова Н.В.

доктор економічних наук,
професор кафедри економічної кібернетики
Національного авіаційного університету
Researcher ID: S-5635-2018
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7729-2011>

Панасюк І.В.

студентка
Національного авіаційного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7102-3558>

Kasianova Nataliia

Doctor of Economics,
Professor at the Department of Economic Cybernetics
National Aviation University
Researcher ID: S-5635-2018
ORCID ID: 0000-0001-7729-2011

Panasiuk Iryna

Student
National Aviation University

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

THE IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON THE ECONOMY OF UKRAINE

Світова економіка продовжує відновлюватись після пандемії Covid-19, у більшості країн світу очікується стрімке зростання. У зв'язку з цим метою статті є аналіз змін в економіці України та оцінювання впливу пандемії на загальнонаціональні тренди. Для оцінювання впливу пандемії на економіку України проаналізовано динаміку ВВП. Проведений аналіз показує, що пандемію не можна розглядати лише з позиції негативного впливу на економіку України. Криза – це нові можливості для України, реалізація яких можлива за рахунок державного регулювання економічної діяльності, захисту українських товарів та послуг від імпортних альтернатив, розвитку міжнародної співпраці та торгівлі, залучення інвесторів та впровадження інновацій у всі можливі сфери економіки.

Ключові слова: економічна криза, макроекономічні показники, ВВП, пандемія, рецесія.

Мировая экономика продолжает восстанавливаться после пандемии Covid-19, в большинстве стран ожидается стремительный рост. В связи с этим целью статьи является анализ изменений в экономике Украины и оценивание влияния пандемии на общенациональные тренды. Для оценивания влияния пандемии на экономику Украины проанализирована динамика ВВП. Проведенный анализ показывает, что пандемию нельзя рассматривать только с позиции негативного влияния на экономику Украины. Кризис – это новые возможности для Украины, реализация которых возможна за счет государственного регулирования экономической деятельности, защиты украинских товаров и услуг от импортных альтернатив, развития международного сотрудничества и торговли, привлечения инвесторов и внедрения инноваций во все возможные сферы экономики.

Ключевые слова: экономический кризис, макроэкономические характеристики, ВВП, пандемия, рецессия.

The world economy continues to recover from the Covid-19 pandemic, with rapid growth expected in most countries. In this regard, the purpose of this article is to analyze changes in the economy of Ukraine and assess the impact of the pandemic on national trends. Many scientists have studied the development of macro- and microeconomic systems in times of crisis, but the impact of global crises, including the COVID-19 pandemic, remains unexplored, which is what our novelty is all about. To assess the impact of the pandemic on the economy of Ukraine, the dynamics of GDP was analyzed as a result of productive activities of people in the field of tangible and intangible production of the balance of payments, which still remains negative, the consolidated budget of Ukraine and economic efficiency of certain sectors. The current state of Ukraine's economy should be understood as a growing crisis, which is characterized by the imposition of various types of crises, both regular and occasional. In addition to

the military clashes in eastern Ukraine, political instability, inflation, a number of debts to international organizations, the situation with the health care system and even greater mortality has become more complicated. The COVID-19 pandemic has exacerbated the current state of the economy. The peculiarity of the crisis is that it has not only had a multifaceted impact at the level of sectors of the economy, when some of them have gained some benefits (IT sector, health care, food sector), but also among the affected sectors. The crisis has led to significant long-term changes, especially in the structure and formats of consumption. Accordingly, companies that were able to quickly adapt to new realities gained an advantage over competitors and were able to expand their markets. The analysis shows that the pandemic cannot be considered only from the standpoint of negative impact on the economy of Ukraine. The crisis is a new opportunity for Ukraine, the realization of which is possible through state regulation of economic activity, protection of Ukrainian goods and services from import alternatives, development of international cooperation and trade, attracting investors and introducing innovations in all possible sectors of the economy; job creation in order to provide the country's population with jobs.

Keywords: *economic crisis, macroeconomic indicators, GDP, pandemic, recession.*

Постановка проблеми. Сьогодні ми все ще перебуваємо у фазі піку захворюваності Covid-19. Увесь світ намагається подолати цю проблему та зменшити смертність населення. Віталій Проценко, економіст, випускник Київської школи економіки за напрямом «Економічний аналіз», стверджує, що вірус поширюється, коли люди знаходяться близько один до одного та комунікують. Поширення вірусу і його вплив на населення залежать від численних факторів, на які уряди не можуть впливати (наприклад, здоров'я та вікова структура населення, його мобільність, схильність людей дотримуватися правил соціального дистанціювання, можливості медичних систем) [1]. Віктор Галасюк, президент Української асоціації Римського клубу, член-кореспондент Всесвітньої академії науки та мистецтва, стверджує, що нинішня криза є двосторонньою, і це значно ускладнює ситуацію. Вона почалась як криза пропозиції, а з часом набуває рис кризи попиту. Виходячи з наявних трендів, можемо очікувати, що нинішнє економічне падіння виявиться не менш суворим, ніж Велика Рецесія, а згодом перейде у фазу делеверіджу. Делеверідж сьогодні – це ключ до розуміння «нової економічної реальності», адже передбачає спочатку ймовірно достатньо різке скорочення економічної активності, після цього розтягнуте в часі на кілька років «схлопування кредиту», що підживлює рецесію [2].

Голова правління Інституту економічних досліджень та політичних консультацій Ігор Бураковський вважає, що економічний розвиток залежить від вакцини та подолання наслідків коронавірусу, адже це не лише економічні обмеження, але й якість робочої сили, проблеми з витратами на охорону здоров'я, низка соціально-економічних ефектів, які формують людський капітал у країні [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення питань розвитку макро- та мікроекономічних систем в умовах кризи займаються багато економістів, зокрема Ю. Владика, Л. Колінець, Л. Денькович, Д. Полагин, Р. Ортега-Пуїз, М. Лопез, В. Льюрент [4–7].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Наведені науковці займались вивченням економічних криз, але вплив глобальних криз, до яких можна віднести пандемію COVID-19, на економіку країн, що розвиваються, не досліджено. Все це визначило мету нашого дослідження.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є аналіз змін в економіці України

за останні 10 років та вплив пандемії на загальнонаціональні тренди.

Виклад основного матеріалу дослідження.

За останні роки економічна ситуація в Україні та світі значно змінилась. Пандемія Covid-19 принесла надто багато збитків, особливо для розвинутих країн. Світова економіка продовжує відновлюватись після кризи. Після різкого економічного спаду, що стався у 2020 році, у більшості країн світу очікується стрімке зростання. Так, у країнах Балтії ВВП у першій половині 2021 року вже досяг докризового рівня. Згідно з липневими прогнозами Міжнародного валютного фонду, зростання світової економіки у 2021 році становитиме 6,0%, а у 2022 році – 4,9%. У середньостроковій перспективі ВВП Єврозони може повернутися близько до докризової траєкторії зростання, а ВВП США у 2023 році може навіть виявитися вищим, ніж прогнозувалось до пандемії COVID-19. Втім, відновлення економіки має нерівномірний характер і несподівано високий попит у промисловому секторі.

Сучасний стан економіки України слід розуміти як наростаючу кризу, для якої є характерним накладання різних видів криз як регулярного, так і випадкового характеру. Під кризовою ситуацією розглядається крайнє загострення протиріч у соціально-економічній системі, що загрожує її життєстійкості в зовнішньому середовищі, не дає змогу виконати місію функціонування та розвитку. Кризові явища сьогодні проникають практично в усі сфери економіки України. Підтвердженням цього є тенденція основних макроекономічних показників, які проаналізовано у статті. Як наслідок, економічне зростання неможливе в умовах політичної деградації та дестабілізації. Крім військових сутичок на Сході України, політичної нестабільності, інфляції, низки заборгованостей міжнародним організаціям, ускладнилася ситуація із системою охорони здоров'я та ще більшою смертністю населення. Пандемія COVID-19 спричинила ще більше загострення поточної ситуації. Перш за все необхідно подолати нагальні проблеми та надати відчуття безпеки й захищеності населенню.

Щоб оцінити вплив COVID-19 на економіку України, проаналізуємо динаміку ВВП як підсумку виробничої діяльності людей у галузі матеріального та нематеріального виробництва (рис. 1).

Можна побачити, що з 2016 року спостерігалось зростання ВВП (на 53% порівняно з 2015 роком), що було пов'язано з перевищеними, ніж очікувалось, показниками сільського господарства та активізацією

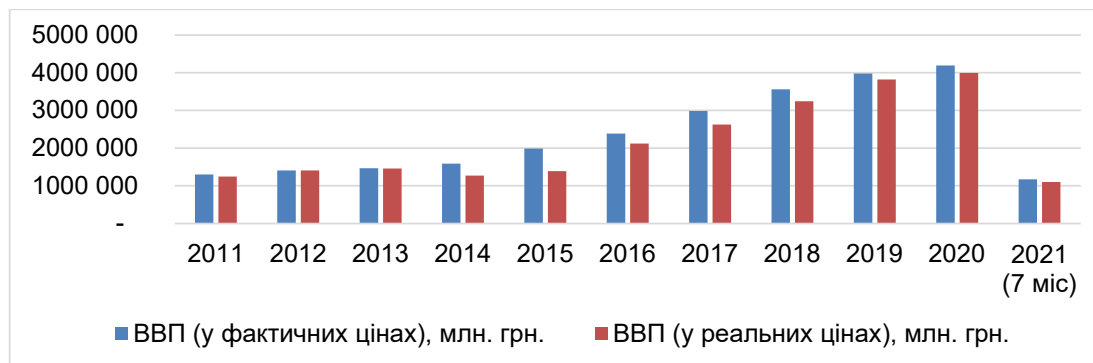

Рис. 1. Динаміка ВВП України за 2011–2021 роки [8]

інвестиційної діяльності. У 2020 році це зростання склало лише 5%, оскільки світ сколихнула пандемія COVID-19. Крім того, інфляція майже нівелювала це зростання [9]. Суттєвий вплив на економіку країни має зовнішньоекономічна діяльність (рис. 2).

Як бачимо, експорт продукції постійно зростає, незважаючи на пандемію, тоді як витрати на імпорتنі продукти у 2020 році зменшилися. Це привело до скорочення у 2020 році сальдо платіжного балансу, яке все ще залишається від'ємним. Зростання експорту обумовлено зміцненням та розширенням міжнародних зв'язків України та її інтеграції до європейського ринку, підвищенням конкурентоспроможності національних виробників на міжнародній арені. Скорочення імпорту викликано закриттям кордонів, зменшенням товарообігу та авіаперевезень, а також прагненням захистити національного виробника.

Аналіз зведеного бюджету України, який містить сукупність усіх бюджетів, що входять до складу бюджетної системи України (рис. 3), дає змогу дійти висновку, що його дохідна частина постійно збільшується (в середньому на 15% на рік). Однак витрати на протиепідемічні заходи, пов'язані з пандемією, привели до зростання бюджетного дефіциту до 223 944 млн. грн. Аналогічні тенденції збереглися у 2021 році. Так, станом на 1 серпня 2021 року більша частина витраток державного бюджету була спрямована на соціальний захист та соціальне забезпе-

чення, соціальний захист пенсіонерів, загальнодержавні функції, охорону здоров'я (табл. 1). Найменше видатків було спрямовано на житлово-комунальне господарство та охорону довкілля.

Найбільш суттєвим збільшенням витраток державного бюджету з 2019 року по 2020 рік характеризується охорона здоров'я (+92%), найбільш суттєвим зниженням – житлово-комунальне господарство (-90%). Найбільш суттєве збільшення витраток державного бюджету з 2020 року по 2021 рік спрямувалось на загальнодержавні потреби (+364%), економічну діяльність (+30%) та охорону здоров'я (+105%). Зростання цих груп витрат пов'язано перш за все з особливостями функціонування економіки в умовах пандемії.

Водночас діяльність більшості підприємств залишається прибутковою (табл. 2), хоча останніми роками наявні негативні тенденції щодо доходів підприємств малого бізнесу. Щодо великого та середнього бізнесу, то у 2021 році керівництву підприємств сільського господарства та промисловості після падіння доходів у 2020 році вдалося повернутись на докризовий рівень за рахунок адаптації господарської діяльності до наявних протиепідемічних обмежень. Слід відзначити зростання ефективності господарської діяльності у торгівлі, фінансовій діяльності та сфері інформації та телекомунікацій. Щодо галузей економіки, які найбільше постраждали від пандемії,

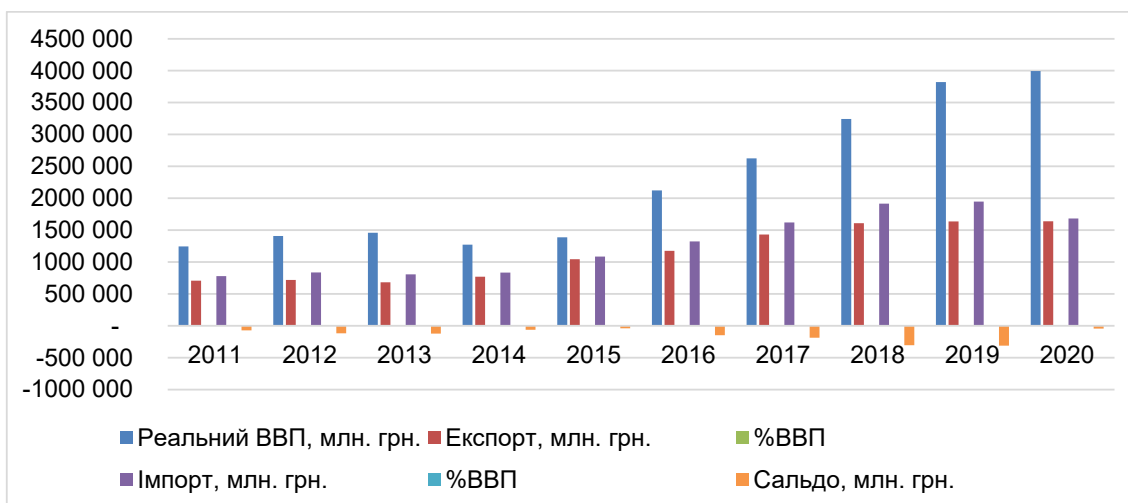

Рис. 2. Динаміка складових частин платіжного балансу України за 2011–2020 роки [8; 10]

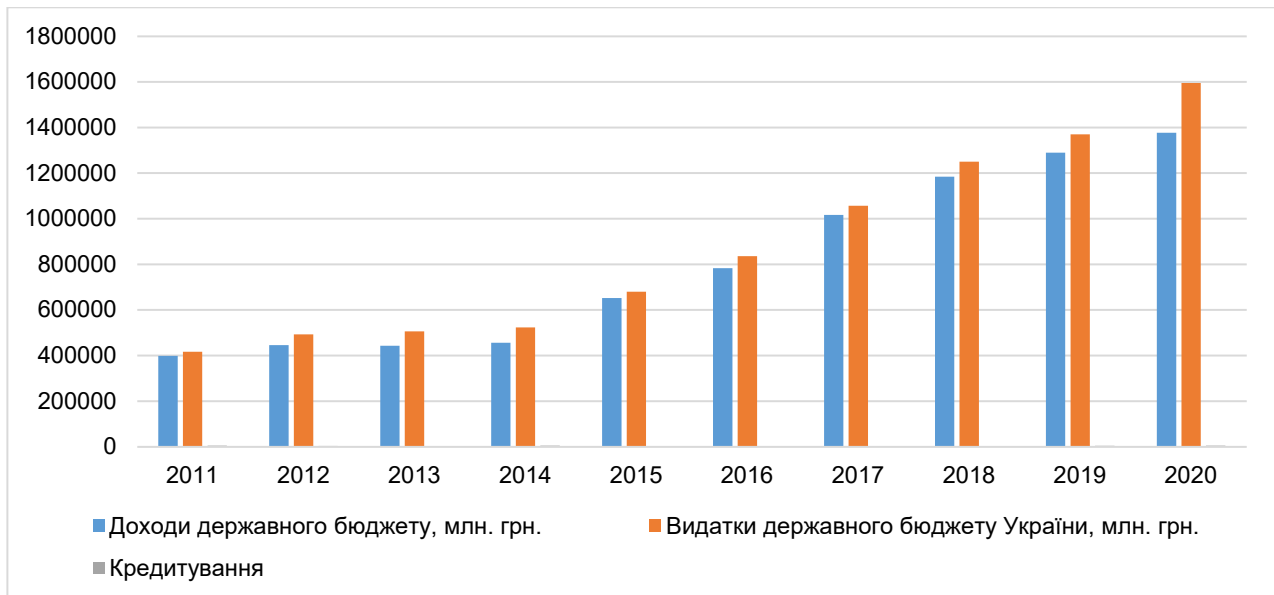

Рис. 3. Доходи та видатки державного бюджету України за 2011–2020 роки [10]

Таблиця 1

Видатки за сферами станом на 1 серпня 2021 року, 1 серпня 2020 року та 1 серпня 2019 року

Сфера видатків	Сума видатків, 1 серпня 2019 року, млрд. грн.	Сума видатків, 1 серпня 2020 року, млрд. грн.	Частка від загальної суми видатків (2020/2019 роки)	Сума видатків, 1 серпня 2021 року, млрд. грн.	Частка від загальної суми видатків (2021/2020 роки)
Всього видатків	668,9	636,5	-5%	732,4413	15%
Загальнодержавні функції	29,6	22,5	-24%	104,3101	364%
Обслуговування державного боргу	72,9	68,2	-6%	79,0181	16%
Оборона	62,7	57,2	-9%	62,7613	10%
Громадський порядок, безпека, судова влада	84,5	80,3	-5%	85,7229	7%
Економічна діяльність	34,4	47,9	39%	62,2901	30%
Охорона навколишнього середовища	2,6	2,3	-12%	2,4694	7%
Житлово-комунальне господарство	0,1	0,01	-90%	0,0131	31%
Охорона здоров'я	22	42,3	92%	86,542	105%
Духовний та фізичний розвиток	5,2	4,2	-19%	6,5023	55%
Освіта	31,8	29,2	-8%	35,5866	22%
Соціальний захист та соціальне забезпечення	141,4	188,4	33%	191,8875	2%

Джерело: згруповано авторами за даними джерела [10]

то проблеми спостерігаються у таких галузях, як будівництво, транспорт, перш за все пасажирські перевезення, розваги та відпочинок, особливо туризм.

Зазначені тенденції підтверджено аналізом господарської діяльності низки підприємств різних галузей економіки (табл. 3). Компанії проаналізованих галузей, а саме промисловості, будівництва, сільського господарства, торгівлі та консалтингу, отримали менший прибуток у 2020 році порівняно з 2019 роком. Найбільший відсоток спаду прибутку зафіксовано у галузі сільського господарства, що

пов'язано зі зменшенням рейсів авіакомпаній, отже, зниженням експорту, а саме зменшенням попиту з-за кордону на українське сільське господарство. Найменшим є відсоток спаду прибутку компаній галузі промисловості.

Аналізуючи динаміку макроекономічних показників, маємо враховувати інфляцію, яка за останні три роки в середньому складає 11,3% на рік. За 7 місяців 2021 року ціни зросли на 6%, мінімальна заробітна плата збільшилась на 1 500 грн., прожитковий мінімум – на 204 грн., а середня заробітна плата – на

Таблиця 2

Прибуток підприємств за видами економічної діяльності, 2019–2021 роки

Вид діяльності	Чистий прибуток (збиток), млн. грн.			Підприємства, які одержали прибуток, %			Підприємства, які одержали збиток, %		
	2019 рік	2020 рік	січень-червень 2021 року	2019 рік	2020 рік	січень-червень 2021 року	2019 рік	2020 рік	січень-червень 2021 року
Усього	664 849,8	303 219,3	300 561,1	74,0	71,4	73,9	26,0	28,6	26,1
Сільське, лісове та рибне господарство	94 041,4	82 230,6	190,3	83,1	82,7	78,1	16,9	17,3	21,9
Промисловість	166 753,2	-22 289,6	217 656,1	72,1	69,7	73,3	27,9	30,3	26,7
Будівництво	15 974,8	-2 047,8	-108,2	73,8	70,9	70,0	26,2	29,1	30,0
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	129 113,3	45 272,0	37 376,0	77,1	74,4	82,5	22,9	25,6	17,5
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	14 414,8	17 013,3	5 190,2	73,8	71,7	54,1	26,2	28,3	45,9
Тимчасове розміщування й організація харчування	4 648,0	-4 440,9	3 616,3	70,9	59,1	44,7	29,1	40,9	55,3
Інформація та телекомунікації	24 838,8	16 961,1	12 232,0	71,5	71,1	77,5	28,5	28,9	22,5
Фінансова та страхова діяльність	69 326,6	196 913,0	4 597,6	67,5	67,3	86,8	32,5	32,7	13,2
Операції з нерухомим майном	47 317,5	-36 027,1	4 795,1	66,3	60,8	71,2	33,7	39,2	28,8
Професійна, наукова та технічна діяльність	84 025,1	-9 583,4	14 596,8	69,7	68,5	69,5	30,3	31,5	30,5
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	11 446,8	875,3	1 849,0	70,6	66,0	68,9	29,4	34,0	31,1
Освіта	377,7	143,8	-7,6	68,9	66,4	66,7	31,1	33,6	33,3
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	1 990,8	19 616,0	318,2	71,1	76,1	56,8	28,9	23,9	43,2
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	120,3	-1540,3	-1 746,4	65,4	53,4	46,7	34,6	46,6	53,3
Надання інших видів послуг	460,7	123,3	5,7	72,7	67,1	66,7	27,3	32,9	33,3

Джерело: згруповано авторами за даними джерела [8]

Таблиця 3

Прибутки компаній різних галузей економіки України за 2019–2020 роки

Компанія	Галузь	Прибуток за 2020 рік, тис. грн.	Прибуток за 2019 рік, тис. грн.	Зміна 2020/2019 років
ТОВ «Хенкель Україна»	Промисловість	278 207	395 398	-30%
ТОВ «СК ДЖОНСОН»	Промисловість	62 450	72 474	-14%
ТОВ «УКРБУД»	Будівництво	14 303	20 868	-31%
ТОВ «КАНБУД»	Будівництво	3 565	24 053	-85%
ТОВ «Дельта Вільмар Україна»	Сільське господарство	122 188	-128 839	-195%
ТОВ «КЕРНЕЛ-КАПІТАЛ»	Сільське господарство	-353	139	-354%
ТОВ «ДТЕК Трейдінг»	Торгівля	-2 372 651	3 508 062	-168%
ТОВ «Метінвест-СМЦ»	Торгівля	1 669 367	446 499	274%
ТОВ «Делойт енд Туш»	Консалтинг	18 574	5 753	223%
ТОВ «КПМГ-Україна»	Консалтинг	8 572	19 787	-57%

Джерело: згруповано авторами за даними джерел [11–20]

166 грн. порівняно з 2020 роком, що не могло не вплинути на падіння реальних доходів населення України. Водночас кількість населення України за всі роки незалежності постійно зменшується. Це одна з причин зростання реального ВВП на душу населення.

Наведений аналіз дає змогу побачити, що пандемію не можна розглядати лише з позиції негативно впливу на економіку України. Особливості кризи,

пов'язаної з пандемією Covid-19, полягають у тому, що вона здійснила різноспрямований вплив не тільки на рівні секторів, коли деякі з них отримали певний вигреш (ІТ-сектор, охорона здоров'я, продовольча сфера), але й серед секторів, що постраждали. Криза зумовила суттєві довгострокові зміни, особливо у структурі та форматах споживання. Відповідно, компанії, які змогли швидко адаптуватись до нових

реалій, отримали переваги порівняно з конкурентами та змогли розширити свої ринки.

Криза суттєво посилила внутрішньогалузеву та міжрегіональну дивергенцію, адже очікується подальше зростання концентрації та консолідації в галузях, відбувається розмивання галузевих кордонів, спостерігається вхід на ринки великих гравців з інших секторів. Продовжуються процеси поглинання перспективних компаній та інсорсингу.

Для секторів B2C очікується подальша «консервація» шару невеликих підприємств із традиційною продукцією, які, з одного боку, мають свої ринки збуту, що складаються з консервативних покупців з невисоким і низьким рівнями доходу, а з іншого боку, є непривабливими для поглинання з боку провідних компаній галузі. Збережеться тренд у розвитку власних каналів збуту та посиляться пряма взаємодія з покупцями.

Істотно збільшується попит на навички аналізу великих даних та передбачуваної аналітики продажів, інтернет-маркетинг. У всіх секторах посилюються процеси цифрової трансформації, адже змінюються моделі найму, розвиток отримують «розподілені» компанії. Для секторів, що швидко трансформуються (роздрібна торгівля, IT-сектор), особливо важливими стають своєчасне уточнення регулювання та усунення нераціональних галузевих обмежень.

Підвищується роль нематеріальних активів (знань, навичок) у розвитку, що посилює конкуренцію за людський капітал. Слід відзначити посилення розриву між попитом перспективних компаній та пропозицією освітньої системи.

Висновки. Про відновлення економіки України, на жаль, говорити дуже рано. Зараз необхідно подолати нову хвилю Covid-19 із найменшими втратами. За оцінками Європейського банку реконструкції та розвитку, щоб дійти до рівня 2019 року, необхідно мінімум зачекати до кінця 2022 року. Рецесія спіткає весь світ, але з правильною стратегією відбудови економіки все можливо.

Проте криза – це нові можливості, але можливості для тих, хто буде готовий до цього. Для України вважаємо необхідними такі ініціативи:

- 1) забезпечення безпечного функціонування економіки шляхом пільг та допомоги;
- 2) захист українських товарів, робіт та послуг від імпортних альтернатив;
- 3) підтримка промисловості агросектору, енергетики, транспорту, сфери послуг;
- 4) державна підтримка малого та середнього бізнесу;
- 5) розвиток міжнародної співпраці та торгівлі;
- 6) залучення інвесторів до впровадження інновацій у всі сфери економіки;
- 7) створення робочих місць задля забезпечення населення країни роботою;
- 8) розумне регулювання економічної діяльності.

Бібліографічний список:

1. Проценко В. Життя на відстані: як локдауні допомагають боротися з пандемією. URL: <https://voxukraine.org/zhittya-na-vidstani-yak-lokdauni-dopomagayut-borotisyaz-pandemiyeyu> (дата звернення: 26.10.2021).

2. Бураковський І. Економіка під час ковіду. URL: http://hss.kiev.ua/files/Doslidshennja_HSS_Galasjuk_UA.pdf (дата звернення: 26.10.2021).
3. Економіка України: пандемія COVID-19, нова економічна реальність, рекомендації: дослідження для Hanns-Seidel-Stiftung. URL: http://hss.kiev.ua/files/Doslidshennja_HSS_Galasjuk_UA.pdf (дата звернення: 26.10.2021).
4. Владика Ю. Кризові стани в економіці: причини та наслідки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. № 12 (ч. 1). С. 60–63.
5. Колінець Л. Наслідки глобальних кризових явищ для економіки України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. № 18 (ч. 2). С. 54–57.
6. Денькович Л., Полагин Д. Причини виникнення світових криз і їх вплив на економіку країн Європи. *Молодий вчений*. 2018. № 5 (57). С. 694–698.
7. Zych I., Ortega-Ruiz R., Monje-López M., Llorent V.J. Causes and solutions for the economic crisis according to the international scientific community. *Universitas Psychologica*. 2015. № 14 (1). P. 367–380.
8. Державна служба статистики України: офіційний вебсайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 25.10.2021).
9. Зростання ВВП у 2016 році відбулося завдяки інвестиціям – НБУ. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2017/03/24/623040> (дата звернення: 26.10.2021).
10. Міністерство фінансів України: офіційний вебсайт. URL: <https://minfin.com.ua/ua> (дата звернення: 25.10.2021).
11. TOB «Делойт енд Туш»: офіційний вебсайт. URL: <https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/about-deloitte/articles/deloitte-in-ukraine.html> (дата звернення: 25.10.2021).
12. TOB «Хенкель Україна»: офіційний вебсайт. URL: <https://www.henkel.ua/company/annual-financial-state-ment> (дата звернення: 25.10.2021).
13. Державне акціонерне товариство «Будівельна компанія УКРБУД»: офіційний вебсайт. URL: <https://ub.kiev.ua/finansova-ta-insha-informatsiia.html> (дата звернення: 25.10.2021).
14. TOB «Дельта Вільмар Україна»: офіційний вебсайт. URL: <https://www.deltawilmar.com> (дата звернення: 26.10.2021).
15. Фінансова звітність «ТОВ ДТЕК ТРЕЙДІНГ»: офіційний вебсайт. URL: <https://e-data.com.ua/uo/finreport/779672> (дата звернення: 26.10.2021).
16. Фінансова звітність ТОВ «СК ДЖОНСОН». URL: <https://e-data.com.ua/uo/finreport/799131> (дата звернення: 27.10.2021).
17. Фінансова звітність ТОВ «КАНБУД». URL: <https://e-data.com.ua/uo/finreport/427242> (дата звернення: 27.10.2021).
18. TOB «КЕРНЕЛ-КАПІТАЛ»: офіційний вебсайт. URL: <http://kernelcapital.prat.in.ua/documents/opriyudnennuyarichnoy-informaciy-zgidno-zu-pro-buhgalterskii-oblik-i-finansovu-zvitnist-v-ukrayni?doc=85207> (дата звернення: 27.10.2021).
19. Фінансова звітність компанії «Метінвест-СМЦ»: офіційний вебсайт. URL: <https://metinvest-smc.com/ua/finansovaya-otchetnost> (дата звернення: 27.10.2021).
20. Фінансова звітність ТОВ «КПМГ-Україна». URL: <https://home.kpmg/content/dam/kpmg/ua/pdf/2021/06/audytorskyuy-vysnovok-za-2020-rik.pdf> (дата звернення: 28.10.2021).
21. Повернення до нормальності: як ЄБРР бачить відновлення європейської економіки. Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/05/14/7109875> (дата звернення: 26.10.2021).

References:

1. Life at a distance: how lockdowns help fight a pandemic. Vitaly Protsenko. Available at: <https://voxukraine.org/zhittya-na-vidstani-yak-lokdauni-dopomagayut-borotisyaz-pandemiyeyu> (accessed 26 October 2021).

2. Igor Burakovsky: economics during the covid. Available at: http://hss.kiev.ua/files/Doslidshennja_HSS_Galasjuk_UA.pdf (accessed 26 October 2021).
3. Economy of Ukraine: pandemic COVID-19, new economic reality, recommendations. Research for Hanns-Seidel-Stiftung. Available at: http://hss.kiev.ua/files/Doslidshennja_HSS_Galasjuk_UA.pdf (accessed 26 October 2021).
4. Bishop Y. (2017) Crisis in the economy: causes and consequences [Kryzovi stany v ekonimitzi: prychny ta naslidky]. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*, no. 12 (part 1), pp. 60–63.
5. Kolinets L. (2018) Consequences of global crisis phenomena for the economy of Ukraine [Naslidky hlobalnyh kryzovyh yavyschch dla ekonomiky Ukrainy]. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*, no.18 (part 2), pp. 54–57.
6. Denkovich L., Polagnin D. (2018) Causes of global crises and their impact on the economy of Europe [Prychny vynyknennia svitovyh kryz i ih vplyv na ekonomiku krain Evropy]. *Young Scientist*, no. 5 (57), pp. 694–698.
7. Zych I., Ortega-Ruiz R., Monje-López M., Llorent V.J. (2015) Causes and solutions for the economic crisis according to the international scientific community [Prychny ta shliahy vyrishennia ekonomichnoi kryzy na dumku mizhnarodnoho naukovoho spivtovarystva]. *Universitas Psychologica*, no. 14 (1), pp. 367–380.
8. State Statistics Service of Ukraine. Official website. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 25 October 2021).
9. GDP growth in 2016 was due to investments – the NBU. *Economic truth*. Available at: <https://www.althoughda.com.ua/news/2017/03/24/623040> (accessed 26 October 2021).
10. Ministry of Finance of Ukraine. Official website. Available at: <https://minfin.com.ua/ua> (accessed 25 October 2021).
11. Deloitte & Touche LLC. Official website. Available at: <https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/about-deloitte/articles/deloitte-in-ukraine.html> (accessed 25 October 2021).
12. Henkel Ukraine LLC. Official website. Available at: <https://www.henkel.ua/company/annual-financial-statement> (accessed 25 October 2021).
13. State Joint-Stock Company “Construction Company UKRBUD”. Official website. Available at: <https://ub.kiev.ua/finansova-ta-insha-informatsiia.html> (accessed 25 October 2021).
14. Delta Vilmar Ukraine LLC. Official website. Available at: <https://www.deltawilmar.com> (accessed 26 October 2021).
15. Financial statements of DTEK TRADING LLC. Official website. Available at: <https://e-data.com.ua/uo/finreport/779672> (accessed 26 October 2021).
16. Financial statements of JSC Johnson Insurance Company. Available at: <https://e-data.com.ua/uo/finreport/799131> (accessed 27 October 2021).
17. Financial statements of CANBUD LLC. Available at: <https://e-data.com.ua/uo/finreport/427242> (accessed 27 October 2021).
18. KERNEL-CAPITAL LLC. Official website. Available at: <http://kernelcapital.prat.in.ua/documents/oprilyudnennya-richnoy-informaciy-zgidno-zu-pro-buhgalterskii-oblik-i-finansovu-zvitnist-v-ukrayni?doc=85207> (accessed 27 October 2021).
19. Financial statements of Metinvest-SMC. Official website. Available at: <https://metinvest-smc.com/ua/finansovaya-otchetnost> (accessed 27 October 2021).
20. Financial statements of KPMG-Ukraine LLC. Available at: <https://home.kpmg/content/dam/kpmg/ua/pdf/2021/06/audytorskyj-vysnovok-za-2020-rik.pdf> (accessed 28 October 2021).
21. Return to normalcy: how the EBRD sees the recovery of the European economy. *European truth*. Available at: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/05/14/7109875> (accessed 26 October 2021).